

ПОЛІТЕХНІЗАЦІЯ

Й ОСВІТНІ ПРОЦЕСИ

в дитячих містечках України
(20 – 30-і роки ХХ ст.)

ФІЛІМОНОВА Т. В.

УДК 37.013.78

ІНДУСТРІАЛІЗАЦІЯ країни в другій половині 1920-х рр. спонукала до певної трудової підготовки учнів, уміння раціоналізувати свою працю, усвідомлювати виробничі процеси, значення техніки тощо. Уважали, що молодь, яка озброєна технічними знаннями та вміннями, знає, як поводитись з основними знаряддями виробництва, стане в нагоді як резерв робочої сили для нових фабрик та заводів, організації промислових артілей. Проблема застосування технічної праці в школах соцвиху з кожним роком ставала все актуальнішою й була зумовлена не лише загальними завданнями соціального виховання, але й вимогами сучасності й політехнізації освіти.

Політехнізм як принцип організації педагогічного процесу в 20-і рр. ХХ ст. розглядали як черговий етап у розвитку комплексності, зумовлений особливостями доби.

Здійснюючи постанову ЦК у частині ознайомлення учнів з головними галузями виробництва, запроваджуючи тісний зв'язок навчання з продуктивною працею, було поставлене питання про обов'язкове прикріплення дитячих будинків нарівні зі школою до виробництв із унесенням в умову низки спеціальних пактів щодо дитячих містечок. Було вирішено наблизити заводи, фабрики, МТС, радгоспи, колгоспи до дитячих містечок, установ, виділивши обладнання для майстерень та інструкторів праці [1, с.16].

Питання політехнізації школи в контексті реорганізації семирічок відображене в нормативних документах. Так, у Постанові Колегії НКО від 30.XII.1929 р. «Про реорганізацію семирічних трудшкіл» зазначено: «Найголовніше завдання реконструкції семирічки – наблизити її до зв'язку й участі у виробничому житті суспільства – завдання політехнізації школи. Треба побудувати весь педпроцес на вивчення виробничих процесів та на участі в цих процесах дитячих кадрів і на цьому виховувати політехнічно озброєний актив суспільства. За роки свого існування семирічка пройшла довгий шлях диференціації: від трудової школи взагалі, до варіантів сільського й міського, далі до «ухилів» – індустріального та агрономічного, і останніми роками, як логічне завершення цього шляху, віддиференціювалися типи шкіл, найближчі до соціалістичного виробництва й політехнізму: фабрично-заводська семирічка та школа селянської молоді (остання виростила, як нова школа для сільського юнацтва старшого віку 16 – 18 років)» [9, с. 59].

Завдання перебудови семирічок пропонували проводити за двома типами шкіл (що найближче стоять до реалізації політехнічної школи): ФЗС (фабрично-заводська школа) і ШСМ (школа сільської молоді). «Настанова на реконструктивний процес висуває завдання поглибити диференціацію школи за виробничою ознакою, за тими кращими зразками, що вже є тепер: ФЗС – школа індустріального ото-

чення, ШСМ – школа оточення сільсько-господарського, точніше школа колективізації сільського господарства. Це аж ніяк не означає розривання єдиної трудової школи, навпаки, ці два типи шкіл мають становити єдину шкільну систему», – зазначено в постанові [Там само, с. 59].

Процес політехнізації навчального процесу в дитмістечках мав певні ускладнення і проблеми. Здебільшого від того, що не всі вчителі та педагоги розуміли його роль узагалі, більшість сприймали це явище як ремісничче або багаторемісничче, а у зв'язку з цим ставили відповідні вимоги до устаткування. Таке становище зобов'язувало надавати реальну допомогу (програми, обладнання) через педагогічні журнали, курси, семінари, гуртки, роз'яснювати основні питання політехнічної праці в школі й головним чином саме в тих розділах і питаннях, де педагоги виявили недостатні або неправильні уявлення про політехнічне виховання.

Відомий український педагог А. Мандрика погоджувався з твердженням, що політехнізм «є принцип або система виховання і тому політехнізм є щось ціле і всяка деталізація є до певної міри умовною і неповною і має лише допомогти конкретному запровадженню загальних принципів в шкільному житті» [4, с. 10].

На думку вченого, можна погодитися з такою деталізацією завдань політехнізації освіти:

- «1) виховання звичок до суспільної праці та праці в колективі;
- 2) усвідомлення наукової бази виробничих процесів;
- 3) розвиток уміння швидко пристосовуватися до нових умов праці;
- 4) розвиток психо-фізичних здібностей, зокрема технічної ініціативності та винахідливості;
- 5) оволодіння основними трудовими навичками;
- б) виховання організованості в праці й розвиток захопленості процесом технічної реконструкції господарства» [Там само].

Вивчаючи практику шкіл дитмістечок щодо трудового навчання, можна побачити

вивчення різних операцій, різні типи праці: робота з папером, картоном; навчання деревообробку й малообробку тощо. Зазначимо, що у справі політехнізму був певний ухил, який виявився в тлумаченні політехнізму як багаторемісництва. Тому, на думку педагога, логічним постало питання: як уникнути цієї похибки?; як досягти різноманіття в трудовій діяльності учня? «Річ у тому, що кожна трудова навичка включається в систему політехнізму, не в залежності від свого змісту, а від того, як її вивчається. Можна її вивчати так, що це буде доведення до крайності професіоналізму ремісничого типу й можна вивчати так, що це буде політехнізм», – зауважував А. Мандрика [Там само].

Визначаючи працю головним фактором соціального виховання, були окреслені основні її моменти: «труд виховує почуття колективізму, особливо при організації занять за принципом розподілу праці (диференціації), гартує волю, виховує почуття міри, акуратність, точність руху, виносливність, окомір та ін.» [5, с. 48]. Надаючи загальну трудову грамотність і практично знайомлячи дітей з усіма основними виробництвами й матеріалами, школа таким чином надавала ту політехнічну трудову підготовку, яка була потрібна кожній людині незалежно від її майбутньої діяльності.

Відтепер школу закликали взяти активну участь у справі політехнізації. Зі збільшенням можливостей трудової школи розгорнувся процес індустріалізації, укорінення в шкільні програми елементів виробничого навчання.

У шкільну практику політехнізм не вводили як окремий предмет викладання, він мав охопити всі дисципліни, відбитися на доборі матеріалу у фізиці, хімії, природознавстві, суспільствознавстві. Зрозуміло, що програма, побудована за принципами політехнізму, вимагала від учнів уміння спостерігати, поглиблювати й перевіряти свої спостереження на практиці, зокрема на трудовій, мала фіксувати свої спостереження й висновки.

Навчання праці в політехнічній школі повинно було, по-перше, давати учням загальні

трудо́ві навички (уміння ставити певну мету, планувати працю, урахувувати й доцільно розподіляти між собою; уміти працювати колективно тощо); по-друге, усвідомлювати трудові процеси з технічного погляду організації праці, суспільної ваги.

Зрозуміло, що постало запитання: як і що слід робити в школі, щоб проводити трудові політехнічні засади? По-перше, ознайомлення учнів з працею, на думку педагогів, мало бути двібічним: практичне й теоретичне.

Практичне навчання здійснювалося через безпосередню участь у трудових процесах, як-то:

1) самообслуговування;

2) участь учнів у різних виробничих процесах:

– сільськогосподарська праця;

– виробничі процеси ремісничого характеру;

3) різні форми громадянської праці [12, с. 89].

Так, у дитячому містечку «Ленінське»¹ питання самообслуговування спричинило найбільшу кількість конфліктів між дітьми та педагогами. Найчастіше незадоволення дітей викликала непосильна для них праця, часто організація роботи не давала можливості правильно розподілити роботу між дітьми. Тому потрібна була інша система, яка була побудована на нових принципах. Так було впроваджено артільну систему, яка мала всі переваги порівняно з чергуваннями, допомагала спрямувати дітей на роботу, автоматизувала навички, наближувала до наукової постановки роботи, привчала колективно працювати, спільно нести відповідальність.

Відтак у містечку організували 12 артілей, у яких діти виявляли себе повною мірою. Кожна артіль було поділена на дві частини з таким розрахунком, щоб один тиждень працювати, а інший – відпочивати. Усі артілі були підпорядковані санітарному комітету, який був не лише регульовальним і контролюючим органом, а також проводив і культурно-просвітницьку

¹ Дитяче містечко «Ленінське» було відкрито в 1923 р. у Києві (район Лук'янівки) як заклад соціального виховання інтернатного типу.

роботу – висвітлював окремі процеси праці: «артілі сприяють групуванню дітей за їх психічними ознаками; сприяють прояву ініціативи і організаційних здібностей; привчають дітей до колективної праці й відповідальності; дають можливість дітям регулярно відпочивати від роботи, і, нарешті, виробляють у дітей – тонких спостерігачів, – як впроваджувати ті або інші покращення в свою роботу» [13, с. 8].

В Одеському дитмістечку ім. III Інтернаціоналу² праця дітей спрямована на самообслуговування й самозабезпечення: робота на городі та в садку, спостереження, засвоєння нових вражень, їх осмислення тощо. З метою розширення трудових процесів, взаємозв'язку навчально-виховної роботи з господарським життям містечка був розроблений план діяльності школи, до якого входили: господарська секція (праця з господарства в школі, де призначався завідувач коморою, кухнею, бухгалтерією); санітарна (контроль елементарних санітарних умов життя й харчування); культурна (керівництво дитячими організаціями, адміністративною частиною курсів навчання й ліквідації безграмотності); профтехнічна (екскурсійна, музейна, садова, ремонтна й заготовча комісії).

Цікавим став досвід упровадження самообслуговування польського будинку дитмістечка ім. III Комінтерну. Так, діти були диференційовані за віковим принципом на групи, «плутони»: молодший, середній і старший.

У старшому плутоні вводили самообслуговування, яке проходило за добровільною згодою. Так, наприклад, на дошці оголошень вивішувався список робіт, які потрібно виконати:

1. Прибирання: у «Гніздечку праці й щастя», «Палаці мистецтв», «Гірських орлятах».

2. Праця на городі: при «Гніздечку», «Палаці мистецтв», «Гірських орлятах».

3. Кухня.

4. Шиття.

5. Столярна майстерня [7, с. 127 – 128].

Поруч вивішували «робочий листок», куди

² Одеське дитяче містечко ім. III Інтернаціоналу розпочало існувати в кінці 1920 р. як державна зразкова установа. До складу містечка входило 28 дитустанов різних національностей.

напередодні записувалися діти з будь-якої іншої комісії чи гуртка. Упродовж тижня кожна дитина мала виконати всі заплановані види роботи. За порадою вихователів діти старшого віку вели щоденники, описували прожитий день, змальовували їхні стосунки з молодшими дітьми.

Провідне місце в житті дитмістечок посідала *виробнича школа*, яка складалася із *загальноосвітньої* (давалося загальне світорозуміння та формальні знання, необхідні в подальшому) і *виробничної* (сума виробничих професійних навичок – конкретна спеціальність). Відповідно до «Правил внутрішнього розпорядку для дітей старшого концентру» кожен учень мав серйозно ставитися до відвідування і загальноосвітньої, і виробничої школи: з'являтися на роботу у виробничу частину школи рівно о восьмій ранку (тривалість занять на виробництві становила для учнів 14 років – 3 години на день, для учнів від 15 років – 4 години).

Виробнича школа була основним навчально-виробничим осередком життя дитмістечка, його творчою майстернею, де об'єднувалися такі складники, як організація праці, дисципліни, уміння самообслуговувати, повага до себе й своїх товаришів тощо. Уже один той факт, що заняття у виробничій школі проводили у першу зміну, а навчання – у другу, свідчить про значення, яке надавали в ті роки трудовій спрямованості школи, трудовому принципу організації життєдіяльності дитини.

Акцентували увагу й на користі речей, які виробляли діти, а саме:

а) для ілюстрування потрібного курсу (вимірвальні прилади, геометричні фігури для математики; приладдя й інструменти для лабораторних занять з фізики, хімії, природознавства; моделі механізмів, спорудження для ілюстрації певних відділів суспільствознавства та географії);

б) шкільні меблі, речі, потрібні для устаткування лабораторій, майстерень, клубів, майстерень;

в) для особистого користування учня та його сім'ї тощо [12, с. 90].

Разом з навичками щодо основних виробничих процесів було поставлено завдання формувати в учнів знання в галузі наукової організації праці: проектування (робітниче креслення, графіка, моделювання); складання кошторису; планування роботи; завчасне забезпечення інструментом та матеріалом; розрахунок потрібного часу на ту чи ту роботу; розподіл окремих функцій (розподіл праці); систематичний облік та оцінка своєї праці; облік матеріалу; звітність; участь у виробничих нарадах.

Дидактичний матеріал здебільшого був унаочнений відповідно до установ і майстерень містечка. Навчальні плани склалися за трудовим принципом, де переважали дослідницький, екскурсійний, активно-трудоий, лабораторний методи. Одні колективи працювали в комунальних установах дитмістечка, а інші – у його майстернях. Поділялися колективи на десятки на чолі з десятником, секретарем, які, своєю чергою, вели облік відвідування й щоденник роботи за такою формою: дата; відвідування; що визначено зробити; характер праці та методи; що не виконано; зауваження щодо праці; примітки.

Завдання для трудового виховання були певним чином дібрані, розподілені й дозовані відповідно до віку та особливостей кожної дитини. Під час ознайомлення з трудовими процесами в майстернях дитмістечок дотримувалися принципу послідовності: від найпростіших робіт та таких, що їх швидко можна виконати. Так, наприклад, у молодших групах пропонували роботи на дереві, у старших групах – на металі. У сьомій групі проводили роботи на верстаті з більш поглибленими й точними процесами.

Важливим моментом у процесі політехнізації школи ставало нормування праці. Кількість годин праці в майстернях мала бути не менш ніж шість годин на тиждень для всього класу, уведено до розкладу занять. У вільний час майстерні були відкриті для самостійного виконання робіт за власним бажанням учнів. Також обов'язково розподіляли учнів у майстернях на групи щодо їхнього віку.

Більшість педагогів указували на те, що праця в школі має бути громадською, «бо інакше вона не буде цінна зі сторони соціального виховання, а перетвориться з одного боку в набуття деяких навичок, а з другого – в «методичне знаряддя», за допомогою якого можна лише ілюструвати опрацьоване» [Там само, с. 93].

Громадську роботу учнів в дитмістечках поділяли на шкільну й позашкільну. Перша стосувалася організаційної роботи дітей щодо влаштування шкільного життя, роботи в осередках, улаштування вистав; самоврядування, підкорення колективові та впливу на товаришів «через громадську думку».

Робота поза школою була спрямована на проведення кампаній (День безпритульного, День птаха, День деревосадіння), зв'язок із житлокоопами та вплив на них через школу з приводу питань культурної та санітарної роботи; зв'язок із сільською школою, фабрикою, селом [Там само].

Теоретичне ознайомлення учнів з працею проводили під час шкільних занять: математики, фізики, хімії. Шкільні предмети узгоджували з виробничими процесами, даючи теоретичне обґрунтування певним явищам, завдання на розрахунки, складання кошторисів, завдання на виготовлення наочного приладдя тощо. Крім того, учням пропонували ознайомитися з історією техніки, технологією металів (дерева, металу та волокнуватих речовин), історією праці, науковими основами та різними видами організацій усіх виробництв.

Для найкращого впровадження політехнізації школи широко застосовували лабораторно-дослідний метод. Ознайомлення учнів з індустріалізацією та сільським господарством здійснювали через екскурсії на фабрики, заводи (шефство), ремісничі майстерні, городи, технічні та сільськогосподарські музеї.

Успішне впровадження процесу політехнізації навчально-виховного процесу визначалося також різними організаційними моментами. Одним з них стала численність групи на уроках або виробництві. Рекомендувалося, щоб кількість учнів в одній майстерні не перевищувала 20 душ на одного керівника.

Зрозуміло, що на практиці це вирішувалося залежно від місцевих умов. Так, пропонували кілька можливих доцільних рішень:

а) класна група працює одночасно під керівництвом двох керівників;

б) лекції з праці переносяться на останні години й заняття йдуть з неповною групою;

в) одна частина групи працює в одній майстерні (наприклад, по дереву), інша в цей час – у другій (по металу). Через півроку групи міняються місцями [5, с. 57]. Але важливо, щоб табель тижневої роботи з праці для учня не зменшувався проти норми: для I – IV груп – 2 години на тиждень, у V – VII групах – 3 години.

У школі, яка будувала свою роботу на принципах політехнізму, одне з перших місць посідали технічні інтереси дітей, їх організація. «Це тим більше важливо, що для нас велику педагогічну цінність становлять дитячі конструктивні проекти, куди переважно і виливаються технічні інтереси дітей. Тут бачимо творчі задуми учнів, що чекають на психологічне оброблення, тут ініціатива, воля» [2, с. 64].

Запровадження політехнізму в школах соціального виховання мало велике значення також у зв'язку з організацією профорієнтації, тобто з організацією вивчення та формування професійних інтересів і нахилів учня. Найкращим шляхом вивчення фактичного стану інтересів учнів було ознайомлення з професіями, виробничими операціями, які стосуються тих чи тих професій.

Формами профорієнтаційної праці в школі соціального виховання стали такі: 1) школа повинна формувати в учня політехнічну базу, 2) організація профконсультації.

На думку педагогів, учень має знайомитися з трудовою діяльністю політехнічно. Тому постало питання: у чому ж суть політехнічної освіти? Під цим поняттям педагоги розуміли політехнізм як цілу систему, у якій лежить вивчення техніки в різних її формах. «Тут і вивчення «природної технології» (природи), технологія матеріалів, і вивчення знарядь виробництва та їхніх механізмів, і вивчення рушійних сил – енергетики. Тут і вивчення географічної бази економічних відносин, вплив способів видобування

й оброблення на суспільні форми праці та вплив їх на цілий суспільний лад» [6, с. 81].

Тому важливим був перший крок у справі налагодження організації технічних інтересів дітей через їх вивчення. На думку більшості педагогів, має бути пророблена велика робота дослідно-педагогічними станціями, науково-дослідними кафедрами та інститутами педагогіки. І предметом дослідження мають стати: 1) дитяче винахідництво, його природа, форми його вияву; 2) увага дітей до того чи того виду праці; 3) вплив оточення на дитячу технічну працю, трудові навички, технічні інтереси тощо. З огляду на визначені завдання школа мала скласти, провести, опрацювати спеціальні анкети серед дітей щодо їхніх технічних інтересів (загальні й спеціальні). До анкети пропонували внести запитання, які з'ясують походження технічних інтересів: «чому зацікавився, чи прочитав у книжці, чи бачив (модель, прилад), чи розповів товариш, дорослий (хто саме), чи немає чисто теоретичного інтересу, що його учень намагається перетворити в життя, наприклад, збудувати прилад, який би перевіряв або здійснював теоретичне твердження» [2, с. 64]. Також в анкеті повинні бути питання про виробничий технічний оточення учня, його технічна підготовка, можливості тощо.

Вивчаючи технічні інтереси дітей в школах дитмістечок, педагоги визначили такі три основні форми організації технічних потреб та інтересів дітей у школі:

«1) *технічний гурток*, або гуртки, коли дітей багато й інтереси диференційовані;

2) *майстерня*, що обслуговує втілення технічних задумів дітей у матеріалах;

3) *книгозбірня*, що має потрібну літературу з технічних питань, які найчастіше трапляються».

Між всіма трьома формами мав бути цілковитий, найщільніший контакт, «забезпечуваний дружньою й організованою роботою «трикутника» – викладача фізики, інструктора праці та дитячого бібліотекаря» [Там само, с. 62].

Упроваджуючи в практику педагогічні характеристики, спостерігаючи за трудовою

діяльністю дітей, було визначено дві форми зацікавленості дітей до техніки: у читанні книг з техніки, у моделюванні, конструюванні, винахідництві. Дані бібліотек засвідчили той факт, що хлопчики переважно цікавилися літературою з техніки, здебільшого це книжки двох типів: а) де змальовано романтику техніки; б) книги, які задовольняють інтерес до самостійної роботи. Саме книжки другого типу пробуджували інтерес і бажання збудувати, наприклад – радіоприймач, ліхтар, модель планера [Там само].

У кінці 1920-х рр. у житті дитмістечок почали відбуватися кардинальні зміни, пов'язані переважно з політехнізацією освіти загалом. Прикладом цього стало дитмістечко «Ленінське». На початку 1927 р. Інспектура дитячих будинків Київського відділу народної освіти, дбаючи про збільшення кількості дітей в умовах села для сільськогосподарського виробництва, порушила клопотання про виділення землі для влаштування взірцевого господарства та агрономізованого навчального закладу для вихованців київських дитячих будинків. Безпосередньо цю справу доручили дитячому містечку «Ленінське».

За два роки (1927 – 1929) зусиллями вихованців дитячого містечка пророблено велику господарчо-організаційну роботу, закладено школу – старший концентр агрономізованої семирічки на 60 вихованців «Ленінського» та інших дитячих будинків. «Діти, які кожного року поповнюють склад дитячого колективу агрофілії Микольської пустелі і прибувають сюди, зовсім несвідомі в сільському господарстві й навіть ще переважно ставляться вороже до нього, пробувши там перший тримістр, цілком за керівництвом та під впливом ядра старих вихованців перероджуються та набувають нової трудової психології та позитивного ставлення і до тварин, і до різних сільськогосподарських процесів», – зазначено в архівних документах [3, арк. 1 – 5].

23 березня 1930 р. проведено розширену Педагогічну колегію дитмістечка, де обговорювали питання щодо політехнізації навчального процесу в «Ленінському». У ході обговорення

виникло ряд питань, а саме: які організаційні форми накреслив Наркомос щодо політехнічної школи?; чи потрібно зараз включати сільське господарство в програми політехнічної школи?; як буде пов'язана робота політехнічної ділянки з політехнічною школою?; яка буде реорганізація навчання у зв'язку з частковим переходом у III триместрі на політехнічну школу?; як буде проходити запровадження політехнічної школи в молодшому концентрі? та ін.

Політичне й політехнічне виховання мали були складниками єдиного педагогічного процесу. Планувалося, що деякі частини виробництва будуть умонтовані в школу, а ті виробництва, які залишалися й надалі підприємствами, поставатимуть засобом конкретизації уявлень дітей про виробничі процеси. Висновком роботи Педагогічної колегії стала резолюція, де зазначено, що «за предмет вивчення мусить правити «праця», а весь інший матеріал, що над ним працювала школа, є методи. Давати дітям уявлення про сільськогосподарську працю ми мусимо тому, що ми говоримо не про спеціальне, не індустріальне виховання, а кажемо про політехнічне виховання. Отже, ми ставимо проблему ширше» [10, арк. 44].

Педагогічним колективом містечка було створено дві комісії: перша розробляла програми для політехнічної школи; друга – працювала над загальною реконструкцією школи дитмістечка.

На жаль, ідея політехнізації шкіл дитмістечка «Ленінська» не була реалізована. Відстоюючи право на існування, педагогічний колектив містечка звернувся до Наросвіти: «навіть і комісії нема, яка б могла з'ясувати можливості переходу тої чи іншої 7-літки на форми політехнічного виховання», тому вилучення дітей призведе до руйнації не лише стимулів до праці, перспектив, але й діяльності всього «Ленінського». Саме містечко мало всі підстави – і економічні, і педагогічні – щодо переходу на політехнічну школу: налагоджене соціальне виховання й педагогічна установка суто виробничого характеру, усі діти зайняті по 10 годин в майстернях та виробництвах, чого майже не

було в інших школах Києва. «Наша дитина має навчальні виховні години, години з самообслуговування, суто виробничо-навчальні години, й це складається до того, що дитина в нас цілком пристосована до умов сучасного життя. Ми маємо право запровадити систему політехнічного виховання», – зазначено в протоколах Президії дитмістечка [11, арк. 39].

Зауважимо, що після описаних вище подій, за розпорядженням Народного комісаріату освіти розпочалося розформування «Ленінського». У подальшому воно припинило своє існування.

Одеське дитяче містечко – майже єдина установа із закладів соціального виховання, яке стало взірцем політехнізації. Так, з 1940 – 1941 н.р. працювали токарні, слюсарні, столярні, швейні майстерні, був відкритий літейний цех, лісопильня й гордість містечка – електромеханічні майстерні. Така ґрунтовна матеріальна й технічна база була прекрасним фундаментом для створення ремісничого училища, яке в майбутньому отримало назву РУ № 1. У післявоєнний період на базі дитячого містечка розмістилося ремісниче училище № 1, яке стало відомим на весь колишній Радянський Союз.

Література

- 1. Айзеншток О.** Робота дитячих будинків у світлі завдань вересневої постанови ЦК партії / О. Айзеншток // Друг детей. – 1932. – № 5. – С. 16.
- 2. Брук М.** До питання про організацію технічних інтересів учнів / М. Брук // Шлях освіти. – 1929. – № 8 – 9. – С. 62 – 64.
- 3. Докладная** записка в Президиум Киевского окружного исполнительного комитета о предоставлении земли для создания показательного хозяйства в детгородке (1929 г.). – Державний архів м. Києва, Р-318, оп.1, спр. 134, арк. 1-5.
- 4. Мандрика А.** Політехнізм у виробничому навчання / А. Мандрика // Шлях освіти. – 1929. – № 8 – 9. – С. 10 – 13.

5. Орешков І. Трудвиховання в трудшколі / І. Орешков // Шлях освіти. – 1929. – № 8 – 9. – С. 48 – 57.

6. Павловський О. Справа профорієнтації в школі / О. Павловський // Шлях освіти. – 1929. – № 8 – 9. – С. 78 – 84.

7. Первый Детский Городок имени Коминтерна / В очерках и монографиях / под общ. ред. В. П. Потемкина. – Одесса, 1922.

8. План работы на лето и акт обследования городка. – Державний архів Києва, Р-318, оп.1, спр.77.

9. Про реорганізацію семирічних трудшкіл // Закони та розпорядження в справі народної освіти. Систематизований збірник з передумовою заступника Народного комісара освіти УСРР О. Полоцького / упор. М. Глейзер. – Х. : Рад. шк., Х., 1931. – С.59.

10. Протоколи Педколегії та Педконференції (1930). – Державний архів м. Києва. Р-318, оп.1, спр. 155, арк. 44.

11. Президії Дитмістечка «Ленінське» (22.XII.29 – 26.XII.30). – Державний архів м. Києва. Р-318- оп. 1, спр. 128, арк. 39.

12. Стан праці в школах соцвиху // Шлях освіти. – 1928. – № 8 – 9. – С.87 – 97.

13. Ювілейний збірник Київського дитячого містечка «Ленінське». 1923 – 1928. – К., – С. 8.

* * *

Філімонова Т. В. Політехнізація й освітні процеси в дитячих містечках України (20 – 30-і роки ХХ ст.)

У статті визначено й проаналізовано суспільно-історичні, педагогічні причини активізації ідеї політехнізації в освітній практиці на початку ХХ ст., висвітлено завдання політехнізації освіти. Особливу увагу приділено розгляду громадської роботи учнів у дитячих містечках. Наведено досвід упровадження самообслуговування різними дитмістечками УРСР та Польщі. Висвітлено експериментальні спроби реалізації політехнізації шкіл дитячих містечок. Визначено переваги політехнізації дитмістечок та

наведено чинники, які завадили реалізації цього проекту.

Ключові слова: політехнізація, диференціація, дитячі містечка.

Филимонова Т. В. Политехнизация и образовательные процессы в детских городках Украины (20 – 30-е годы ХХ в.)

В статье определены и проанализированы общественно-исторические, педагогические причины активизации идеи политехнизации в образовательной практике в начале ХХ в., рассматриваются задания политехнизации образования. Особое внимание уделено изучению общественной работе учеников в детских городках. Приведён опыт введения самообслуживания разными детгородками УССР и Польши. Отражены экспериментальные попытки реализации политехнизации школ детских городков. Определены преимущества политехнизации детгородков и приведены факторы, которые препятствовали реализации данного проекта.

Ключевые слова: политехнизация, дифференциация, детские городки.

Philimonova T. V. Polytechnization and Educational Process in Ukrainian Children's Villages (1920s –1930s)

The article analyzes social and historical, as well as pedagogical preconditions that gave prominence to the idea of polytechnization of education at the beginning of the 20th Century. The tasks of such polytechnization are discussed. Special attention is given to the community services of students in the children's villages. The article also describes the practice of introducing self-service and self-support in different children's villages of the USSR and Poland. The experimental polytechnization of the schools affiliated to the children's villages are discussed. The advantages of polytechnization of children's villages and factors that constrained the realization of this project are analyzed.

Key words: polytechnization, differentiation, children's villages.

Стаття надійшла до редакції 06.09.2012 р.

Прийнято до друку 26.10.2012 р.